

CUMHURİYETİN 50. YILINDA ZOOLOJİ

Prof. Dr. ATIF ŞENGÜN

Bütün dünya yüzünde yaşamakta olan canlılar :

- Mikroorganizmalar âlemi,
- Bitkiler âlemi,
- Hayvanlar âlemi,

olmak üzere üç büyük grup içinde toplanırlar. Bunlar arasında hayvanlar âlemi; içine insanlar da girdiği için çok özel bir yer işgal eder. Hayvanlar âlemini konu olarak ele alan ilme «Zoooloji» denir. Zoolojinin içinde çeşitli ilim dalları toplanırlar. Meselâ hayvanları belirli bir sistem içinde sırayan ilme «Zoooloji sistematigi», hayvanların yapılarını karşılaştıran ilme «Karşılaştırmalı Anatomi», gelişmelerinden bahseden ilme «Ontogenez» v.s. denir. Zoooloji müstakil bir ilim dalı olduğu gibi diğer birçok ilimlere de yardımcı olur. Meselâ Tabipler, Tarımcılar, Eczacılar, Veterinerler, Ormancılar öğrenimlerinin başlangıcında zoooloji öğrenirler. Bu öğrenimin gayesi bir taraftan genel kültürün yükselmesine yardım etmek, diğer taraftan ise, meselâ müstakbel tabibe ileride karşılaşması muhtemel olan insan parazitleri, veya hücrelerin anormal çoğalmaları veya hormonların bir canlının vücudundaki çeşitli canlılık olaylarını ne şekilde kontrol ettikleri v.s. gibi konular hakkında bilgi vermektir. Benzer sebepleri, diğer ilim dalları için de göstermemiz mümkündür. Meselâ bir tarımcının ileride karşılaşacağı çeşitli zararlı böceklerin yaşayışları, adları, onlarla mücadele konuları hakkında daha öğreniminin başında bilgi sahibi olması ilerdeki çalışmalarını kolaylaştırır.

Bu kadar çeşitli ilimlere temel ilim olarak yardım eden Zoooloji ilminin, yurdumuzda modern bir hale gelmesi uzun ilim tarihinin ancak son senelerinde olmuştur. 1933 yılında yapılan üniversite reformuna kadar zoooloji ilmi yurdumuzda sadece öğretimde kullanılan bir ilim idi.

Bu tarihte getirilen yabancı Profesörler Zoooloji ilmini üniversitede hem öğrenim ve hem de araştırma yapılan bir ilim haline getirdiler. Bu arada yurt dışında doktoralarını yapmış çok sayıda zoolog yurda döndüler ve İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinde, Ankara'daki Eski Yüksek Ziraat Enstitüsünde ve daha sonraları Ankara Üniversitesi Fen Fakültesinde vazife aldılar. Bunlarla birlikte kendi üniversitelerimizden mezun olan birçok istidatlı genç, zoooloji öğretimi yapan kürsülere asistan olarak girdiler. Böylece kısa zamanda genç ve dinamik elemanlardan ibaret bir zoolog nesli yetişti. Bugünkü zoologların mühim bir kısmı bu nesle mensupturlar.

1933'den beri zoooloji ilminde yapılan çalışmalar çeşitli zoooloji dallarını kapsamaktadır. Bu çalışmalar sayesinde bugün yurdumuzun hemen hemen bütün memeli hayvanları, kuşları, sürüngenleri, kurbağagilleri, balıkları tanınamıştır. Omurgasız hayvan gurupları arasında da birçok hayvanlar, meselâ örümcekler, akrepler, çekirgeler, kırkayaklar, küçük ve büyük yengeçler, kelebekler v.s. toplanmış ve tayin edilmişlerdir.

Bununla beraber yurdumuzun bütün hayvanlarının tam bir listesi henüz çıkarılmamıştır.

Zoooloji sistematigi ile ilgili çalışmaların dışında :

- Hücre yapısını, hattâ elektron mikroskopu ile inceleyen,
- Hücre ve hayvan fizyolojisi, nörosekresiyon,
- Kanserojen maddelerin etkisi ile ilgili problemleri,
- Canlı ile radyasyon arasındaki münasebeti,
- Radyasyon yolu ile böcek mücadelesi konularını ele alan,
- Ortam kirlenmesi,

f) Balık yetiştirmek, balık ve midye stoklarını tayin etmek gibi konulara değinen çok sayıda araştırma yapılmıştır.

Bütün bu çalışmalar sonunda elde edilen sonuçlar Türkçe kitap halinde veya Biyoloji dergisinde veyahut yabancı dilde fakültelerimizin yayın organları içinde veyahut ta yurt dışındaki uluslararası dergilerde yayınlanmışlardır.

1933'den beri zooloji ilmi ile ilgili olarak yayınlanmış çeşitli kitapların sayısı hemen hemen 100'ü bulmaktadır.

İlmi araştırma olarak yabancı dilde yayınlanmış makalelerin sayısını tesbit etmek ise imkânsızdır. Çünkü bazı araştırmacıların orijinal yayınları altmışın üzerindedir.

Bu araştırmaların birçokları başka memleketlerde yayınlanan kitap ve diğer yayınlar içerisinde yer almıştır.

Herne kadar ilk bakışta zooloji alanında büyük bir faaliyet yok imiş gibi görünüyorsa de yukarıda verilen bilgiler kırk yıl içinde yapılan işçilerin küçümsenemeyeceğini göstermektedir. Çünkü henüz zooloji ilmi ancak üniversitelerde yer bulabilmiş tatbiki sahalara henüz yayılmamıştır. Üniversitelerde çalışan zoologların sayısı da çok azdır. İstanbul Üniversitesinde doktora yapmış asistan zoologların sayısı 8. Diğer Üniversitelerdeki zoolog sayısı bunlara nazaran çok azdır.

Cumhuriyetin 50. yılında zoologların karşı karşıya buldukları konuları aşağıdaki şekilde sıralamak kanımca doğru olur:

a) Yurdumuz hayvanlarının tam bir listesini hazırlamak,

b) Yurdumuzda yaşayan hayvanlardan azami istifade edebilmek için onların yaşayışlarını tetkik etmek. Bu sayede onları çoğaltmak, onları besin kaynağı olarak veya daha başka işlerde kullanmak, meselâ kurbağa derisinden antibakterisit madde elde etmek, v.s.

c) Hayvanların ortam ile ilişkilerini inceleyerek ortam kirlenmesinin getirdiği problemleri tespit etmek ve bu sayede ortam kirlenmesini zararsız hale getirmek,

ç) Uluslararası ele alınan konularla, meselâ «uluslararası biyoloji programı» gibi konularla meşgul olmak,

d) Dünyanın her yerinde, üzerinde durulan konular, meselâ anormal hücre bölünmelerinin sebebi, anormal hücre bölünmelerinin kontrol altına alınması, moleküler biyoloji gibi konular üzerinde çalışmak,

e) Bu çeşitli araştırma sahalarında yurt içinde kongre ve sempozyumlar tertiplemek, yurt dışında yapılan kongrelerde yurdumuzu temsil etmek,

f) Yurt içinde zooloji öğretimini kuvvetlendirmek ve şimdiki zoologlardan daha kalabalık ve daha iyi bir zolog nesli yetiştirmek,

Zooloji ilminin gelişmesi ve yurt kalkınmasında önemli bir rol oynaması iyi yetişmiş bir zolog kadrosu ile mümkündür. Onun için zooloji'ye meraklı öğrencileri daha ilk okuldan seçerek, bütün öğrenimleri süresince bu alanda yetişmelerini sağlamağa çalışmak yerinde olur.

● *TERBİYE VE ÖĞRETİMLE UYGULANACAK USUL, BİLGİYİ İNSAN İÇİN FAZLA BİR SÜS, BİR BASKI VASITASI YAHUT MEDENİ BİR ZEVKTEN ZİYADE MADDİ HAYATTA BAŞARILI OLMAYI SAĞLAYAN TATBİKİ VE KULLANILMASI MÜMKÜN BİR CİHAZ HALİNE GETİRMEKTEDİR.*

● *EN ÖNEMLİ VE VERİMLİ VAZİFELERİMİZ MİLLİ EĞİTİM İŞLERİDİR. MİLLİ EĞİTİM İŞLERİNDE MUHAKKAK ZAFERE ULAŞMAMIZ GEREKLİDİR. BİR MİLLETİN GERÇEK KURTULUŞU ANCAK BU SURETLE OLUR.*

● *EN BÜYÜK DÂVAMIZ, EN MEDENİ VE EN MÜREFFEH MİLLET OLARAK VARLIĞIMIZI YÜKSELTMEKTİR. DÜNYANIN HER TARAFINDA ÖĞRETMENLER İNSAN CEMİYETİNİN FEDAKÂKAR VE MUHTEREM UNSURLARIDIR.*

K. ATATÜRK